

BENDE JÓZSEF

Makay Idával

Jóllehet a hazai irodalomtörténet-írás nem használja, számos kritikus felvetette már a „pécsi költők” megjelölést, elsősorban Csorba Győzővel, Bertók Lászlóval és Önnel kapcsolatban. Hogy látja, léteznek jellegzetesen pécsi költők?

Versei 1959-től kezdve jelennek meg különböző hazai folyóiratokban és antológiákban. Mikor kezdett el írni, és kinek mutatta meg első írásait?

Hogyan fogadták első jelentkezését? A kortárs költők, kritikusok közül kik voltak azok, akik mintegy szimbolikusan „befogadták” a magyar irodalomba?

Én nem tudom különválasztani Pécs költészetét az egész magyar költészettől. Pesti költészetéről sem beszélünk, nincs kaposvári, veszprémi, kiskunfélegyházi stb. költészet. Pécsi költők tehát az én fogalmaim szerint nincsenek, egy azonban bizonyos: a pécsi irodalom középpontja a pécsi kultúrának. Bizonyára hozzájárul ehhez a latin múlt is.... Pécs maga a mediterrán költészet. Talán a Mecsek, a dombok gazdag természete, a Pécssett élő művészek, festők, írók, a szecesszió dús díszítése a régi pécsi házakon... És itt élt valaha a húszéves korában meghalt Kóczián Sándor is, és a tizenégy évesen öngyilkos gyermek-költő, Karay Ilona. Bár az utóbbi években túl hangos, túl nyüzsgő lett Pécs is, néhány évtizeddel ez előtt még csendes volt, nyugodtabb. De hát ez világjelenség.

Gyerekkori kísérleteimtől eltekintve (film- és szalondalok utánzásából álltak) 18-19 évesen kezdtem írni (akkor persze már nem táncdalok voltak a mintáim). Legelső versem természetesen szerelmes vers volt, első alkalommal pedig főiskolai tanáromhoz, Kolta Ferenchez vittem el néhány versemet, aki szakaszról szakaszra, sorról sorra véleményt mondott róluk. Elmarasztalót, dicsérőt vegyesen. Szinte naponta jártam az irodalmi tanszékre és a könyvtárba. Tanáraink türelme bámulatos volt, hálás vagyok nekik mindmáig. Első kritikussaim tehát magyartanárom, a főiskola Ady-rajongó könyvtárosa, volt férjem, szenvedélyes irodalmár, végül Csorba Győző, aki a legkeményebb volt. Arra is emlékszem, hogy mikor tanárként Véméndre helyeztek, egy vasúti sétaúton ezt a sort írtam: „Víjjogva fut be az expressz halál.” Pákolitz István válasza erre ez volt: Figyelmeztetem, hogy az „expressz halál” régi is, keresett is. Hát így kezdődött.

Első jelentkezésemet Csorba Győző fogadta. Rendezett egy estet „Diák és versei bemutatása” címmel. Először a legrosszabbakat elemezte, például ezen a soron bemutatta a bombasztikus, dagályos verseket: „Skarlátbrokátba öltözik a balkon. S bíboros csendben jön a vőlegény.” Olyan szép, hogy iszonyú — mondta. Azután rátért a jobbakra (regisztráló jellegűek voltak), s összefoglalta: tehetséges... Akkoriban még a Dunántúl című folyóirat volt a Jelenkor elődje (1951-52-ben), a főszerkesztője pedig Szántó Tibor. Tőle ígéretet kaptam, hogy közölni fogják *Pünkösöd* című szonettetemet. Vártam, mint a jó gyerek. Öt év múlva már nyilvánvaló volt, hogy

hiába. 1955-ben újra beküldtem egy harminc-negyven versből álló összeállítást. A válasz ez volt: Kedves, ez magánköltészet. Nincs valóságsgaza. Ettől kezdve a férjem, Mihalik Zoltán bírálta meg az írásaimat. Rendkívül nagy irodalmi és filozófiai műveltsége volt (a múlt idő 1959-es válasunkra és 1999-ben bekövetkezett halálára utal), egy időben kritikákat, recenziókat is írt.

A jórészt klasszikus képi elemekből építkező költészetére elsősorban a Nyugat, mindenekelőtt Juhász Gyula és Tóth Árpád, valamint az Újhold költői voltak hatással, leginkább talán Pilinszky János, akinek Ön több versét is dedikálta. Ők egyben vállalt példaképei?

Juhász Gyula és Tóth Árpád olyan elemi erővel hatott rám, amelyet Pilinszky tudott csak meghaladni. Tóth Árpádnak tökéletes formatudása, virtuozitása, Juhász Gyulának megadóan csendes szenvedése nyugtázott le. Tudatosan nem akartam követni őket (nem akartam senki epigonja lenni), de akaratlanul is föl-fölbukkannak verseimben bizonyos motívumok. Ami Pilinszky Jánost illeti: nem volt még költő, aki olyan erővel hatott rám. Emlékszem, mikor negyvennégy éve először olvastam a *Harmadnapont*, ott nyitottam ki: „Az egymás ellen keserülő szervek / reménytelen és dühödtt szegyenét, / amint a végső összetartozását is / önnönmaguktól kell, hogy elvegyék!” Berohantam a Nádor kávéházba (néhányan rendszeresen oda jártunk), és csak annyit tudtam mondani: Gyerekek, ilyen nem volt, nincs és nem is lesz soha többet. A létezés törvénye, kényszere, szépsége és iszonyata. És minden szó a helyén. És mindig az a szó, amelyik fölcserelelhetetlen. Később személyesen is megismertem és többször is meglátogathattam. Most is magam előtt látom törekeny, karcsú alakját, nagy sötét szemét, halom, ahogy mondja a verseit. Az volt az egyik legszebb estém, amikor eljött Pécsre a Jelenkor meghívására, aztán elmentünk a Nádorba vacsorázni, és felkért táncolni. Feledhetetlen volt (ám ez nem tévesztendő össze a szerelemmel). Nagyon szerettem és csodáltam. Olyan egyszerű és természetes volt, amilyen csak egy lángész lehet.

A világirodalomból kit tart meghatározónak a saját költészete szempontjából?

Edgar Allan Poe és Emily Dickinson műveit. Poe rejtelmes, sőt kísérteties hangja, a holló lemondó jóslata, a borzongató jóslat: „Sohasem”. Emily Dickinson méltósággal és fegyelemmel viselt magánya: „Márványkamrákban napfogyatkozások, / korszakok fal-kái ott porlanak.” Mindkettőnek tragikus sorsa volt. Azt hiszem, Poe úgy fagyott meg egy patika előtt (részegen?), Emily pedig egyedül maradt haláláig. Poe-nak a *Kút és az inga*, a *Fekete macska*, a *Vörös halál álarca* talán a legmegrendítőbb novellái. Már-már szinte kriminalisztika, de annak sekélyessége nélkül. A *Vörös halál álarca* az emberi gőgöt és hiúságot mutatja meg a halál tükrében, a *Fekete macska* a kegyetlenséget és elbizakodottságot, a *Kút és az inga* a rettegést egy kínhalálra ítélt fogoly utolsó órájában.

A kortárs magyar költészetből kit érez közel állónak a saját költészetéhez?

Lehet, hogy túl merész vagyok: Székely Magdáét. Zsoltáros verseinek mélységét és szépségét — sajnos — nem érem el, de a verseimben megvallozott fájdalom és gyász mutat némi rokonságot. Őt 1963-ban láttam először, a színház színpadán állt és a *Mártírt* sza-

valta, de nem is szavalta: mondta. Halk, finom hangja még súlyosabbá tette a mondandót. „Szeráfok és griffek helyén / Ők állanak ragyog a csontjuk.” Egyként himnusz és rekviem. Vagy: „minden nyomukat benövi az élet. / Magam vagyok az utolsó ítélet.” Klasszikus formák, de avitt nem lesz soha.

Első verseskötete 1964-ben jelent meg Lengő fényhidak címmel, ami közös kötet Bertók Lászlóval és Galambosi Lászlóval. Hogyan született ez a könyv?

Úgy emlékszem, 1962-ben pályázatot hirdettek vidékieknek. Akkor már volt hatvan-hetven versem, és reméltem, hogy lesz kötetem. Beküldtem valamennyit. Aztán jött a rosta, amit két évig nem hoztak tudomásunkra. Végül húsz pályázó közül hármunkat választottak ki tüzetesebb vizsgálatra. De azt nem tudtuk, hogy hármaskötet lesz, azt sem, hogy Pesten mit tartanak róla az ítélszek... 1964 őszén lejött a Jelenkorba Mátyás Ferenc egy társával, és közölték velünk, lesz kötetünk. Nagyon örültünk, aztán jött a hideg zuhany: Igen, de hárman egy kötetben. Különbön nincs szerződés. Így történt. Az első megjelent kritikák egyik kifogása egyébként éppen az volt, hogy miért hármaskötet, ez a szerkezet a múlt század divatja volt. Volt, aki velem kapcsolatban azt kifogásolta, hogy nem vagyok elég tudatos: „öszönös verselő”, írta. Ugyanakkor megjelent a Kortársban Kis Dénes kritikája, amely rám nézve igen előnyös volt.

1989-ig mindössze néhány kötetet jelent meg, ennek elsősorban (irodalom)politikai okai voltak?

Miután nem voltam jelen a szerkesztőségi szobákban, nem tudom. Lehet, hogy van benne sok igazság mások esetében, talán a magaméban is, de én mindig szégyelltem ezzel takarni kudarcaimat. Azt gondolom, se a vidék, se a politika nem mentség. A tehetség utat tör magának. Lektoraim főként Kosztolányi és Pilinszky hatását vetették a szememre. Mindenesetre az apolitikus verseket valóban nem szerették akkoriban, kivéve akinek már presztízse volt az irodalomban. Közel tíz évig vártam, amíg a *Mindörökké* (1973) megjelenhetett. Csanádi Imrének köszönhetem, aki azt mondta: Ki kell adni. Vérrel és idegekkel táplált versek. A kezdők hibái nincsenek benne, mondta egy másik kritikus. Persze azért voltak hibái: szecessziós hatás, görcsösség, önméltetés... Önbizalmam alig van változni, és nem is tudok változtatni. Ezért nem tudtam követni az új irányokat sem. Azt hiszem, *A hetedik szoba* (1986) elég jó kötet. Tizenkét és fél évig kellett várnom rá. Mindenesetre nagyon jó, hogy már Pécsen is van könyvkiadás.

1991-ben kiadott Hamu, márvány című válogatott verseskötete után két-három évente jelentkezik újabb vékonyka kötetekkel. Mindez csak a külső körülmények megváltozásának lenne köszönhető?

Valószínű, annak is: megszorodtak a kiadók, nem kellett Pestre utazgatni egy kötet sorsa miatt. Azt is mondhatnám, hogy esetleg fejlődtem is (esetleg). Nem tudom. Egyszerűen ismerem magam: nem tudok változni és változtatni. A kedvenc költőimmel is így vagyok: ha valakit megszeretek, rajongásom maradandó. De kétségbeesnék, ha nem a színvonal döntene általában, hanem a mérce leengedése, az esztétikai szigor meglágyulása. Persze ehhez olyan kritikusok kellenének, akik a kézirat megítélésekor mentesek rokon- és ellenszenvtől, bizonyos irányok földicsérésétől, vagy ép-

pen fordítva: mások lebecsülésétől. Egészen ez soha nem fog megvalósulni (esendők vagyunk, de törekedni kellene rá, amennyire lehet). Igen, a köteteim vékonyak. Egyrészt a tömörségre való törekvés, aztán épp ezért a versek rövidsége, megrostálása miatt. Száz versnél több csak a legújabb válogatott kötetemben van. A mennyiséggel sohasem törődtem.

Az elmúlt évtizedek során alig változott a költészete, Ön ugyanazt a költői világot, ugyanazt az alapélményt fogalmazza meg újra és újra állóképszerű, kimerevített képekkel és motívumokkal: a létezés szemlélődésben feltáruló ámulatát és rettetetét. Simone Weil azt mondja, hogy a végső valóság az öröm és a fájdalom legmélyén tárul fel. Mit gondolt erről a weili gondolatról?

Ebben teljesen igaza van, ez így van. Ez egyrészt genetikai okokra vezethető vissza. 25 éves koromtól eddig tizenöt-ször szenvedtem a mánia-depressziótól, pesszimista vagyok, kevésbé tudok bánni az emberekkel, hamar kétségbeesem. Már az iskolában nagyon féltem, hogy nem tudok teljesíteni, és mindenki jobb, mint én. Pedig jeles eredményeim voltak. Simone Weil mindent tud, amit ember tudhat, akár elemi katasztrófára, akár személyes tragédiára gondolok...

Alapvető pesszimizmusomat néhányan már szememre vetették. De hát képtelen voltam attól a gondolatától szabadulni, hogy drámánk maga az élet és a halál (ami értelmetlenné teszi az életet), ezenkívül a szerelem, ami mégis értelmet ad. Simone Weil axiómája gyönyörű, de a valóság éppoly megfogalmazhatatlan, mint az igazság. Természetesen nem képelem, hogy minden versem jó, a megrostálás ellenére sem. Mallarmé szerint: „Egy sor még a kegyelem, a többit meg kell csinálni.” És úgy látom, hogy a magyar és a világirodalom költői sokkal inkább a fájdalomról írnak, pontosabban a fájdalmat írják, a reménytelenséget, mintsem az örömet. „A bánatok tűzvésze, mint pokol / süti a lelkek érző, gyenge húsát / s a halhatatlan szépség haldokol”, írja Tóth Árpád. „Zokogva hullt a porba Magdaléna / S a tanítvány, legkedvesebb fia... amarra nem mert nézni senki: néma, / sötét szoborként állt ott Mária” (Anna Ahmatova). Vagy: „Hatmillió ércoszlop lángol / ki tudja már melyik az anyja... Hatmillió egyforma fénye eltakarja” (Székely Magda).

Egyik versében mintegy programszerűen megfogalmazta ars poeticáját, amit nevezhetnénk a „dísztelenség poétikájá”-nak. Verseit valóban végletes szűkszavúság jellemzi, de megfogalmazható-e a prózában is a „dísztelenség poétikája”?

Megkísérlem: elhagyni minden szépélgést, az öncélú díszítést, a leglényegesebbre szorítkozni. Ez nem jelenti persze azt, hogy sivár és rideg lesz a vers. Azt viszont igenis jelenti, hogy szigorúan megválogatjuk a vers szavait, helyi értéket, fajsúlyát. Jelenti a felszín helyett a mélységet, a könnyedség helyett a súlyt. Például: „Boncasztalon halott / Titokba zárt mégis fölfoghatatlan” — tulajdonképpen ezért a két paradox sorért írtam meg egyik versemet, ez ötlött föl bennem, a bádogasztalon fekvő hulla riasztó, borzongató realitása, de benne az élet-halál fölfoghatatlan titka is. Somlyó Zoltánnak van egy ilyen egyszerű-gyönyörű verse, idézem egy sorát: „Istenem; szeretsz-e, Istenem, Istenem, vezetsz-e, Istenem, Istenem, megversz-e még?”

A „dísztelenség poétikája” tekinthető-e egyben etikai követelménynek is?

A verseiben megszólaló lírai ének szinte nincs élettörténete, csak fájdalmai és örömei vannak. Másrészt a rejtőzködően vallomások verseiben megfogalmazott érzelmek is mintha mindig az intellektuson átszűrt tényszerű megállapítások lennének...

Sajátos temporalitás jellemzi a költészetét: a kimerevített képekben a már múlttá vált idő ural mindent, s verseiben a visszaidéző subjektív emlékezés hangja szólal meg. A költészet vajon képes megtörni a profán időt, időtlen örökkévalóságba emelkedni?

Úgy hiszem, nem. A költői szabadság ezt kizárja, gondoljunk Arany áradó költeményeire. Általában nehéz kategorikus ítéleteket kimondani a költészetben. Kosztolányi írja: „Ne azt keressük a versben, ami nincs. Azt, ami van, de azt könyörtelenül.” A verssel és minden írással, sőt művészettel szemben egyetlen követelmény van: jól legyen megalkotva (természetesen kizárva a pornográfiát és az uszítást). Nagyon szeretem például Dsida Jenőt, ő az a költő, akinek rendkívül gazdag nyelvezte, rím- és ritmusorgiája valóban megragadja az embert. Villon állítólag útonálló volt és rablógyilkos, de megírta a világirodalom egyik legnagyobb versét, az *Akasztottak balladáját*. Tudatos vagy öntudatlan vezeklő volt? Vagy csupán egy zseniális ötlet lett volna ez a részéről? Ki tudhatja?

Valóban. Erre például Lengyel Balázs is rávilágított már az egyik jegyzetében (Jelenkor, 1983. június): „Makay Ida alanyiséga ellenére nem életrajzát írja, hanem létezése összesített tapasztalatait tárja fel.” De sokat gondolkodtam már én magam is ezen, s arra jutottam, hogy az úgynevezett hétköznapi énem és a lírai énem azonos (szíami ikrek?). Én legalábbis nem tudom szétválasztani. Amikor írok, fölfokozott lelkiállapotban vagyok, és miután életrajzot nem fogalmazok, a két én tulajdonképpen egy. A fájdalom, öröm és szenvedély az enyéme, de csak az írásban nyilatkoznak meg. Verseim inkább ösztönösek, persze intellektuális motívumok is felbukkannak bennük. Bizonyos szavak, amelyek a műveltség elemei, nagyon is adottak, illetve megtalálhatók a verseimben, például: Ó-Egyiptom, királysírok, a római szenátus palotája, az aranykor, a csillagrend, némely műalkotás: Csontváry, Pietà, a Schaár-kiállítás, Escoriál, de persze sorolhatnám.

Igen, az idő kérdése... „Aki a múltat szereti, az már-már költő” — írja Krúdyról Kosztolányi. Nekem is a legkedvesebb időm a múlt. Szeretem Egyiptom királysírait, az ókori Rómát, a görög művészet alkotásait. A három idősík közül a múlt az, amelyik megmarad. Ami volt, az van, mert már elvehetetlen. A jelen elröppenőben, a jövő pedig föltárhatatlan. Valóban a költészet emeli fel az időt azzal, hogy megőrzi. De „időtlen örökkévalóság”? Talán csak emberi fikció az idő. Talán csak a kopást, a múltást, az évszakok, a születés és halál makacs ismétlődését nevezzük annak, és a történekek sorozatát, amelyet átélünk. *Lázadás* című versemben írom: „Ahol a formák káosszá enyésznek / s nincs kezdet, amely folytatás ne lenne.” Egy másikban: „Pedig nem történik soha semmi / Pedig csak a mozdulatlanság van / Születés-halál, ölelés-ölés kezdetől örökös egyensúlya” (*Csak a mozdulatlanság*). Az örökkévalóságot még a képzelet se éri el. Aminek nincsen soha vége, ahol mindig minden változatlan. Egyszerre csodálatos, egyszerre riasztó. És a vers éppúgy alá van vetve a fölfoghatatlan időnek, mint minden élettelen tárgy és minden egymást váltó generáció.

Költészetének meghatározó alapélménye az elszigeteltség, de ez a magány-érzet valamennyiünk magányának gyökeréig hatol, olyan mélyre, ahol — Pilinszkyt parafrázálva — már „együtt zihál” az egész teremtés Isten ölében. Vajon képesek vagyunk megtenni a „lélektől lélekig” vezető utat?

A transzcendenciára történő utalások átszövik a költészetét, ugyanakkor nagyon ambivalens viszonyt tükröznek. A ódái, elégikus hangnem gyakran imához közelít, de sokszor elfogadás és keserű kétség kettősségét tükrözi. „Isten időtlen közönye az égen”, írta például. Nagyon meggyötörte Önt hit és hitetlenség kételye?

Mit jelent az Ön számára Jézus megtestesülése, halála és feltámadása?

A saját magányát mindenki maga szenvedni meg, és nem segít, hogy a többiek szintén ennek a súlyát viselik. „Fogad között fakó panasz, / magányosság vacog, / lakatlan partokat kutatsz, / üres minden tagod, / lezárt vagy, mint a kárhozat...”, írja éppen Pilinszky a *Gyász* című versében. A lélektől lélekig vezető út lehet cél, de a megvalósulás?! Nehéz elképzelni. Az emberiségnek, az embernek kellene erkölcsi-érzelmi mivoltában megváltoznia. Ez pedig utópia. A vers más. Tudjuk, hogy szavai nem tartoznak a direkt beszédhez, különben vezércikk lenne. József Attila mondja egyik tanulmányában: a költő sebe festett vérzés, mégis igaz. Paradoxon, de igaz. Az egymáshoz közelítéssel és -tartozással is így vagyunk. Az erő kultusza, a hatalomvágy, a gyűlölet, az önzés, a bosszú mind-mind ellentmondanak ennek a szép és elérhetetlen eszmének...

A szertartások fensége maga is költészet, ezért is szeretem annyira. Farkas Zsolt kritikus például azt írta rólam: „Makay Ida költészete nem keresztény, hanem panteista.” Ez talán túl kategorikus így... Lehet, hogy nem egyszer patetikusra sikerülnek a verseim. Olykor meg szecessziósra. Pedig csak egyszerűnek, közvetlennek kellene, hogy legyenek. De hát én nem léphetem át saját árnyékomat. Istennel való küszködésem pedig leginkább abban áll, hogy mindentudó és mindenható, akarata nélkül semmi és senki nincs, mégis ítélőbíró az ember felett... A vallások között sem tudok igazán különbséget tenni. Úgy vélem, hogy az a civilizáción kívül élő ember, aki bálványt farag magának, könyörög hozzá, áldozatot mutat be neki, éppúgy hisz egy emberfeletti lényben, megvannak a maga szertartásai, mint az úgynevezett történelmi vallásoknak. Sokkal inkább elgondolkodtató: szereti az Istent? Egy elvont fogalmat?! És vajon Isten nem borzad el a saját világától? Miért kell szenvedni az ártatlan embereknek és állatoknak? Megannyi kérdés, melyekre nincs válasz.

Krisztussal az Isten emberré lett, emberként viselte a létet. Halála, lelki és fizikai szenvedése is emberi. A *bal lator* című versében írja Kosztolányi: „Egyik te voltál és a nagyobb, dicsőbb / ő volt, a véres, összeköpött zsidó, / ki néma fejfel dőlt le, büszkén, / és akihez te sosem könyörögtél.” A feltámadt Jézus már Isten... De az jut eszembe, érdekes, hogy Kodolányi *En vagyok* című regényében valamennyi szereplő eleven, természetes (a legkarakteresebb Júdás: tanítványi féltékenysége okozta, hogy elárulta mesterét, akinek szeretetét nem sikerült elnyernie, akit pedig a regény szerint rajongásig szeretett), Jézus alakja viszont halvány, úgy hat, mintha festmény lenne... Tehát számomra Jézus megtestesülése éppen úgy a csodák kategóriájába tartozik, mint a örökkévalóság. Halála már fájdalmas valóság. Feltámadása szintén csoda — és a csodáknak nincs logikája. Épp úgy nincs fogamzásának, mint feltámadásának.

Legutóbbi, Sokasodó árnyak című kötete válogatott és újabb költeményeit tartalmazza. A kiadó ötlete volt, vagy belső indíttatásból, valamiféle számvetés igényéből született?

Legújabb versei még a korábbiaknál is szűkszavúbbak, töredezetebbek, egyre szaggatottabb a versbeszéd. Még tovább fokozható lenne a „dísztelenség poétikája”?

Ez a kötet párhuzamosan jött létre a *Se fény, se kegyelem* (2001) cíművel. Úgy 2000 körül elég sokat írtam, és arra gondoltam, most kell a válogatottat is összeállítani, mert lehet, hogy később már nem tudom. Tehát a *Sokasodó árnyak* összeállítása az én ötletem volt: szerettem volna látni, hogy a *Hamu, márvány* (1991) című első összeállításához illetve válogatáshoz képest milyen minőségű az utóbbi négy kötetem. Azt kellett megállapítanom, hogy az első válogatás a jobb. Megrostáltabb, szigorúbb. A mostani csak mennyiségben több... A *Sokasodó árnyakban* az árny-árnyék gyakran előforduló fogalom. „Egy árny a vers fölé hajol / felém fordul most / nincsen arca.” Kik ezek a „sokasodó árnyak / szobám mélyén a szürkületben”? Az árnyak kétségtelenül a kikerülhetetlen, közelgő halált, a halálfélelmet jelentik, az emlékezést, a gyászt, a sejtelmességet, azokat, akik voltak. Amint Kosztolányi írja: „Ma láttam én a holtakat / a réges-régen voltakat.”

A dísztelenség egyszerűsödést jelent számomra, de persze nem szimplifikálást. Letisztultságot, de nem sterilitást. Szűkszavúságom törekvés a tömörségre. És — úgy látszik — egyébként is szűk a szókincsem. Ugyanakkor nemrégiben újra átlapoztam a válogatott kötetemet, és verseim szűkszavúságáról ugyanazt tapasztalom, amit eddig is. A legutolsó éppen úgy rövid, tehát szűkszavú, mint az előbbieket, talán az *Asszonyvallomás* (*Lengő fényhidak*) ciklus a kivétel. A legtöbb nyolc-tíz-tizenkét soros. Aztán: a töredezettség. Untam már a szokványos szakaszokat, és kiemeltem egy-egy hangsúlyosnak tartott szót, amely soralkotó lett, például az *Augusztus, örökre; Idegen évszak; Tengeri temetés* és *Az a fa* című verseimben. Nem tudom, tovább fokozható-e a dísztelenség, mert az nem elhatározás kérdése, akkor sem, ha a *Dísztelenül* látszólag ezt mondja. Ebből is inkább a szándék tűnik ki. Egyszerűen ennyit tudok mondani: olyan verseket szeretnék, vagy szerettem volna írni, amelyekben a forma tökéletesen fedi a mondandót.

ÚJ KIADVÁNYAINK

Avery Dulles: Az egyház modelljei

Ára: 1.800,- Ft

Elisabeth Kübler-Ross – David Kessler:

Élet-leckék

Ára: 1.600,- Ft

ELŐKÉSZÜLETBEN

Wolfgang Beinert: A katolikus dogmatika lexikona

Megvásárolható vagy megrendelhető a Vigília Kiadóhivatalban:
1052 Budapest, Piarista köz 1. IV. em. 420.; Telefon: 317-7246; 486-4443;
Fax: 486-4444; Postacím: 1364 Budapest, Pf. 48.